

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק ב

פרק ב

דיני י"ח ברכות (שינויים בי"ח ברכות)

מנין הברכות

א.

תקנת ברכת המינים וסיבתו

בימי רבן גמליאל רבו המינים בישראל, והיו מצירין לישראל, ומסיתים אותם לשוב מאחרי י"י.

וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם, עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני י"י לאבד המינים, וקבע אותה בתפילה, כדי שתהא ערוכה בפי הכל.

סך הברכות

ונמצאו הברכות שבתפילה תשע עשרה ברכות:

י"ט שלמים או הביננו

ב.

כשדעתו מכוונת י"ט ברכת וכשטרוד הבינני

בכל תפילה משלש תפילות שבכל יום, מתפלל אדם תשע עשרה ברכות אלו על הסדר.

במה דברים אמורים - בשמצא דעתו מכוונת, ולשונו תמהר לקרות. אבל אם היה טרוד ודחוק, או שקצרה לשונו - מתפלל שלש ראשונות, וברכה אחת מעין כל האמצעיות, ושלש אחרונות, ויצא ידי חובתו:

ג.

נטח ברכת הביננו

וזו היא הברכה שתיקנו מעין כל האמצעיות,
הביננו י"י אלהינו לדעת דרכיך ,
ומול את לבבנו ליראתך , לסולח היה לנו להיות גאולים , רחקנו
ממכאוב ,
ודשננו ושכננו בנאות ארצך ,
ונפוצים מארבע תקבץ ,
והתועים בדעתך ישפטו ,
ועל הרשעים תניף ידיך , וישמחו צדיקים בבנין עירך, ובתיקון היכלך
ובהצמחת קרן לדוד עבדך, ובעריכת נר לבן ישי משיחך ,
טרם נקרא ואתה תענה,
טרם נדבר אתה תשמע,
כי אתה הוא עונה בכל עת צרה,

פודה ומציל מכל צוקה,

ברוך אתה י"י שומע תפילה:

זמנים שאין אומרים הבינו

ד.

בימות הגשמים

במה דברים אמורים, בימות החמה, אבל בימות הגשמים אינו מתפלל הבינו, מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים.

במוצאי שבת וי"ט

וכן במוצאי שבתות וימים טובים אינו מתפלל הבינו, מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת:

שבתות וי"ט

ה.

ז' ברכות

בשבתות וימים טובים מתפלל שבע ברכות בכל תפילה ותפילה מארבע תפילות של אותו היום.

שלש ראשונות, ושלש אחרונות, וברכה אמצעית מעין אותו היום.

חתימת ברכה אמצעית

בשבתות חותמין בברכה אמצעית - מקדש השבת,

וברגלים חותם בה - מקדש ישראל והזמנים.

ואם היה שבת ויום טוב - חותמין בה מקדש השבת וישראל והזמנים.

ראש השנה

בראש השנה - חותמין בה מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזיכרון.

ואם היה שבת - חותם בה מקדש השבת וישראל ויום הזיכרון:

במה דברים אמורים, בתפילת ערבית ושחרית ומנחה, אבל תפילת המוספין של ראש השנה, מתפלל תשע ברכות, שלש ראשונות ושלש אחרונות של כל יום, ושלש אמצעיות. ראשונה מן האמצעיות ענינה מלכיות, שניה זכרונות, שלישית שופרות, וחותרם בכל אחת מהן מענינה:

ז.

יום הכיפורים

ביום הכיפורים מתפלל בכל תפילה מחמש תפילות שבע ברכות, שלש ראשונות ושלש אחרונות, ואמצעית מעין היום, וחותרם בה מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הכיפורים. ואם חל להיות בשבת - חותרם בכל תפילה מהן מלך על כל הארץ מקדש השבת וישראל ויום הכיפורים:

ח.

יום הכיפורים של יובל

במה דברים אמורים, ביום צום של כל שנה, אבל יום צום של שנת יובל, מתפלל תפילת המוספין תשע ברכות, כמו שמתפלל במוסף ראש השנה, והן אותן הברכות עצמן בלא פחות ולא יתר. ואין מתפללין אותם אלא בזמן שהיובל נוהג:

ט.

יי שפתי תפתח

בכל תפילה מן התפילות, פותח קודם לברכה ראשונה ואומר "י"י שפתי
תפתח ופי יגיד תהלתך" (תהלים נ"א:ז),

יהי לרצון

וכשהוא חותם בסוף התפילה אומר "יהיו לרצון אמרי פי" וכו' (תהלים י"ט:ט"ו),

צועד לאחוריו

ואחר כך צועד לאחוריו:

הוספות בתפלה

ר"ח וחול המועד

י.

ערבית שחרית ומנחה

בראשי חדשים ובחולו של מועד - מתפלל ערבית שחרית ומנחה תשע
עשרה ברכות כשאר הימים, ואומר בעבודה אלהינו ואלהי אבותינו יעלה
ויבוא וכו'.

מוסף - יום טוב

במוסף,

בחולו של מועד - מתפלל תפילת מוסף כמו שמתפלל ביום טוב,

מוסף - ראש חדש

ובראשי חדשים מתפלל שבע ברכות, שלש ראשונות ושלש אחרונות,
ואמצעית מעין קרבן ראש חדש, וחותרם בה מקדש ישראל וראשי
חדשים:

שבת שחלה להיות בחולו של מועד, וכן ראש חדש שחל להיות בשבת - מתפלל ערבית שחרית ומנחה שבע ברכות כשאר השבתות, ואומר יעלה ויבוא בעבודה.

שבת - מוסף

במוסף - מתחיל בברכה אמצעית בענין שבת, ומשלים בענין שבת, ואומר "קדושת היום" באמצע הברכה,

וחותם בה בראשי חדשים מקדש השבת וישראל וראשי חדשים. ובחולו של מועד חותם בה כמו שחותם ביום טוב שחל להיות בשבת.

מוצאי שבת

כיום טוב

יום טוב שחל להיות באחד בשבת, מתפלל ברכה רביעית בלילה ככה:

יב.

ותודיענו משפטי צדקך,

ותלמדנו לעשות חוקי רצונך,

ותתן לנו י"י אלהינו קדושת שבת, וכבוד יום טוב, וחגיגת הרגל,

ובין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת,

ואת יום השביעי הגדול והקדוש קידשת,

ותתן לנו י"י אלהינו מועדים לשמחה וכו'.

בכל השנה

ובמוצאי שבת ובמוצאי יום טוב של כל השנה מבדיל באתה חונן, אף על פי שהוא מבדיל על הכוס:

בחנוכה ופורים מוסיפין בהודיה על הניסים וכו'.

במוסף של שבת

שבת שחלה להיות בחנוכה ופורים - מזכיר על הניסים במוסף כמו שמזכיר בשאר תפילות:

תעניות

בימי התעניות, אפילו יחיד שהתענה, מוסיף בשומע תפילה עננו אבינו וכו'.

ציבור

ושליח ציבור אומרה ברכה בפני עצמה בין גואל לרופא, וחותם בה העונה בעת צרה, ונמצא מתפלל עשרים ברכות.

תשנה באב

בתשעה באב מוסיפין בבונה ירושלים, רחם י"י אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל העיר החרבה השוממה וכו':

הזכרת ושאלת גשמים

כל ימות הגשמים אומר בברכה שניה מוריד הגשם, ובימות החמה מוריד הטל.

זמן התחלת מוריד הגשם

מאמתי אומר מוריד הגשם? מתפילת המוספין של יום טוב האחרון של חג, עד תפילת שחרית של יום טוב הראשון של פסח.

ומתפילת המוספין של יום טוב הראשון של פסח אומר מוריד הטל:

טז.

זמן התחלת שאלת גשמים בא"י

משבעה ימים במרחשון שואלין את הגשמים בברכת השנים, כל זמן שמזכיר הגשם.

כשאר מקומות

במה דברים אמורים, בארץ ישראל, אבל בשנער ובסוריא ומצרים, ומקומות הסמוכות לאלו והדומין להן, שואלין את הגשמים ביום שישים אחר תקופת תשרי.

יז.

מקום שצריך גשם בימות החמה

מקומות שהן צריכין לגשמים בימות החמה, כגון איי הים הרחוקים - שואלין את הגשמים בעת שהן צריכין להן בשומע תפילה.

מקום שנושנים ב' ימים טובים

ומקומות שהן עושין יום טוב שני ימים - אומר מוריד הגשם בתפילת מוסף של יום ראשון של שמיני עצרת, ומתפלל והולך כל ימות הגשמים:

עשרת ימי תשובה

יח.

המלך הקדוש והמלך המשפט

כל השנה כולה

חותם בברכה שלישית - האל הקדוש,

ובברכת אחת עשרה - מלך אוהב צדקה ומשפט.

ובעשרת הימים שמראש השנה עד מוצאי יום הכיפורים

חותם בשלישית - המלך הקדוש,

ובאחת עשרה - המלך המשפט:

יט.

זכרנו וכו'

יש מקומות שנהגו בעשרת ימים אלו להוסיף בברכה ראשונה - זכרנו לחיים
וכו',

ובשניה - מי כמוך אב הרחמן וכו',

ומוסיפין בברכת שמונה עשרה - זכור רחמיך וכבוש וכו',

ומוסיפין בברכה אחרונה - ובספר חיים וכו'.

ובכן וכו'

וכן, יש מקומות שנהגו להוסיף בעשרת ימים אלו בברכה שלישית ובכן ובכן
וכו'.

אבל בראש השנה ויום הכיפורים מנהג פשוט הוא להוסיף בשלישית ובכן
ובכן וכו':